

VII.

E. Kofsted

om

Haa = Rierringen.

A. Kofsted V. S. Skrifter II. B. Cc

VII

© 1900

100

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PRINTED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS



Om

Haa = Kierringen,

see Acta Nidr. Tom. 2.

Angaaende Maaden og Liden den fanges, og hvorledes
man benytter sig af den.

Haa-Kierringen fanges med Krog, som og er den almindeligste Fiske-
maade, dog med den Forskiel, at til dette Slags Fisk maae man
isteden for en Forsyn af Traad, (saaledes kaldes den Tom, som man rorer
Angelen fast til, og er en Savn lang, og bindes ved en Løkkeknude fast
til Dybsagnen eller Snoret, der i sig selv er tykkere end Forsynen),
maae her bruges en Jernløkke, der fornemmelig bestaaer af foldende og
omgaaende Leder, hvilke sidste ere trende. Det første er i Ang- lens øverste
Ende, det andet i Midten, og det tredje i øverste Ende af Ranken, hvilke
3 Leder maae være saaledes giorte, at de gaae rundt om, naar Fisken
kommer paa Angelen og løber rundt i Soen, umueligen, at faae den snar-
ret af, og i den øverste Ende fastes Soknebolken med Jern- eller Bly-
Stenen.

Angelen maae være ongefær $\frac{1}{2}$ Alen lang med proportioneret Krog, og temmelig tyk til de store Fiske, og saaledes kan man i Proportion af Fiskenes Størrelse bruge en mindre Angel og finere Lænke til de smaa Fiske af det Slags. See No. I.

At det maae være en Jernlænke, er, fordi den ei med sine hvasse Enden skal bide den af. Det skeer undertiden, naar det er af de store Fiske, at den sluger den hele Lænke i sig, som er skeet for mine Folk, og i et Dieblif beed Soknebofsken af oven for Lænken; det er derfor ikke skadeligt, om den er længere end en Favn, da man kan passe Grundmaalet, som gjerne tages 3 Favne til 4, at i Fald en mindre Fisk skalde tage Angelen med Agnet i sig, og vil snoe Lænken om sig, som den ei maae gives frist til, at den ikke med det samme faaer Soknebofsken paa sig tillige; thi da brænder Fisken den snart af med sit af Naturen skarpe Skind, eller flær den af.

De langagtige Legge med en rund Løkke paa begge Ender, behoves ei længere, men vel tykkere end Figuren No. VI, ere de foldende Leed i Jærnen, hvilte saavel i Leggene, som i Løkkene maae være svejsede, og folgelig maae saaledes passes sammen af Smeden, naar den gøres; ligesom og de Leed, som skal være med et Bølskehoved paa, og skal gaae rundt i sine dertil giorre Skiver, som saavel under Figuren No. VII, som paa de i Lænken under No. II. synlige Steder, hvor de skal være, vises.

Soknebofsken No. IV. er det Touw, som hæskes ubi Lænken, ved hvis Ende tæt oven for Lænken tillige er en temmelig stor Jern eller Blye Steen, der nok behoves større end paa en ordinair Dybsagn, som bruges til anden Fisk, for des snarere at løbe til Bunden med det lange og tykkere Touw. Denne Soknebofsk er af samme Slags Touw, som Dybsagnen selv, allene den bliver lagt dobbelt og snares forsviis meget

meget tæt tilfammen med stærk Seilgarn eller Hyslingtraad, af Marsag at Fisken ei saa lettelig med sit skarpe Skind skal file den itu.

Touvet til Dybsagnen, som er enkelt Hageline, maae i det mindste være 120 Favne langt, da man ikke gierne fischer efter det Slags Fisk, paa mindre end 100de til 120 Favne dybt. Naar man bestiller saadant Touw hos Reebflageren, begierer man det gemeentlig til det Slags Fiskeredskab, hvorfor han og maae forskaffe det af beste Hamp, er den Heglet er den best, og vel lagt, at man ei skal lide Skade derved i Fiskeriet; thi da Fisken er stærk, og to Karle har Arbeide nok med at drage, der maae ei gives noget efter, men trækkes af alt Magt, at den da kan holde. Et Touvet got og forsvartligt kan det og være i nogle Fiskerier.

Naar man vil sidde efter denne Fisk, kan man ei bruge mindre Baad end en Ditring, som ellers roes med 4 par Arer. Man maae og være forud betænkt paa at have en Samling af raadne og ilde lugtende Ting, saasom best er af Kobbe-Indvolde, som man lader staae til dette Brug i en Stamp eller Balle saa længe til det raadner. Jo værre Lugt jo bedre. Efter den trækker den paa nogle Mile, hvilket forarsages af Strømmen og Vinden.

Dette Raadt, som det kaldes, maae man Morgenen, for man vil sætte sig efter Haa-Kierringen, sætte ud til Bunden paa det Sted den søger til, i en dertil forfærdiget, saa kaldet Krabbe No. V, som er tvende Trær af Birk, eller om det var Ege eller Bøg for Styrkes Skyld, lagte i Kors lidt boiede, hvori bores temmelige Huller, paa enhver udstaaende Part. I disse Huller sættes andre noget længere flade Trær mod $\frac{1}{2}$ Alen lange, hvilke i den opstaaende Ende bindes sammen, og har en Udiering overst i Enden. Inden udi disse 4 opstaaende Trær maae være en beqvem aflang Steen ned til Korstræet vel tilbunden, paa det denne Krabbe kan vel synke ned til Bunds. Oven for Stenen lægges

det raadne og ilde lugtende, omviklet med Ræver, og bindes derom med gamle Snorer eller Vidier, at ikke Haa Kierringen; naar den kommer til Stedet skal rive det i sig. Louvet, som Krabben sættes ud med, er saa langt, at der sættes et Dubbel deri, som ligger oppe paa Soen, at man kan finde den des vissere igien, naar man om Eftermiddagen eller mod Aftenstunden vil fare hen for at sidde; men naar man da kommer did, fæster man Baaden i samme Louv, som er bundet i Krabben, hvorsfor det maae være temmelig tykt, da Krabben gjør en Drægs Tjeneste, og just derfor er det Korstræe, at det skal fæste i Bunden som en Dræg.

Naar man nu kommer til det Sted, hvor Fiskeriet skal gaae for sig, som er et Sted ude paa Havet eller inde i Fiorder, som kaldes Eggebakke, det er ved en Klippe i Soen, hvor det er steilt ned fra Klippen, at man ret i det Steile hænger Krogen eller Angelen, hvorsfor man ved Noed, det er visse Kiendetegn af Fioldene, maae noie vide at finde Stedet. Derpaa ægner man Angelen første gang med Lutter Spek af Kobbe eller Nise, har man et Kobbehoved med Haarene paa er det desbedre, men allerbest om man forud, især om Baaren, var saa lykkelig at faae skudt en Hunkobbe, som havde sin Unge i sig, at man kunde skiere den i Stykker og sætte fremmerst paa Angelen, hvilket den neppe undgaaer. Noget bruge, naar de faae Kobbe eller Nise, at giemme Spekter ubi Kobbenaven, og binde tæt for, at det derudi kan drage Lugt til sig, og holde det for at være det beste Agn. Jeg har helst brugt ganske ferskt Spek, og befunder det ligesaa got. Angelen maae være ganske foldt med lange Strimler over $\frac{1}{2}$ Alen til $\frac{3}{4}$ Alen lange, see No. III; des hellere sluger den det i sig. Naar man da har faaet en Fisk, da skieres af dens eget Kiød med Skindet lange Strimler paa tværs, og sættes paa Angelen, men oven over, og fremmerst paa Angelen maae være et
par

par Strimler Spek, baade for Lugten og Smagen. Det er ikke let at holde saadan Dybsags med sit Behor, da man maae sidde dermed Nat og Dag ud.

Tiden, naar man bruger dette Fiskerie, er Vaar og Host, helst Vaaren mod Slutningen af Torske-Fiskeriet, eller strax efter Mariæ Bebudelsesdag; item og efter Ploietiden. Det vil ikke vel tillades, hvor Torske-Fiskeriet gaaer for sig, at sidde efter Haa-Rierringen, mestlig af Marsag, formedest den raadne Stank, som føres i Havet, kan og være rimeligt, at anden Fisk styer derfor, men med reent Spek forbydes ikke. Om Hosten er Nætterne længere og koldere at sidde, saasom ved Mich-Isstider, da og Veiret er mere uroligt, at man ei kan faae sidde sin Tid, som gierne er 2 Dogn. Gaaes intet i den Tid kan man nok begive sig og fare i Land, enten det er Host eller Vaar. Skulde det hælde sig, at man fik en eller anden, naar man kom ud, og man maatte nødes til for Veirets Skyld at fare i Land, maatte man ei komme paa det Sted igien, naar Veiret blev got, men heller søge et andet Sted hen; thi den er da borte.

Den Tid, Haa-Rierringen tager paa Angelen, er med det samme Solen ggaer ned i Havet; thi den har sine visse Tider, naar den vil bide paa. Er der da Forraad, kan der vel drages 3 à 4 og flere Fiske paa Baaden. Dernæst Midnat, en eller anden, siden er det best med det samme Solen staaer op, da og nogle kan drages paa Rad, da den derefter ikke kiendes før Klokken 8 à 9, kan og hælde om Estermiddagen Klokken 3 à 4 at et Stovel, saa kaldes de smaae af Fiskerne, kan faaes. Sielden er det, at 2 à 3 store Fiske, som kan have en halv eller heel Tonde Lever, ja vel tvende Tonder, naar de ere fede og store, derhos kan drages efter hverandre. De største skal være paa 3 à 4 Tonder Lever, og da ere de ikke gode at trække op, og gaae imode til.

ifke

ikke være rædde og bange, om den bryder Baaden fuld af Søe. Heller ikke maae der gives den mindste Tid, at den faaer snoe sig med Louvet; thi da kan man snart faae Stubben i Næsen, er at sige, faae en Louvet op, naar den endelig kommer op til Baaden, er den vel noget sprengt, maae Rollen No. VIII. ligge tilrede for Haanden, at den ene Karl med en Hast kan give den et valdigt Slag paa Tranten, det er Snuden eller Næsen, at den kan falde i Svime, og siden gives den et dueligt Slag lige for Hiertet eller Leverhovedet. Gaaer den ikke Dassen til Gavn, tør den vel give Karlene sin Nest, hvorfor der vil være stor Forsigtighed med at fange saadanne Fiske. Naar den da er falden i Svime, er man strax rede med sin Gay, saa kaldes deres Fiske-Kniv, at rispe den op ned ad Bugen, da den snart doer, derpaa trækkes et Louv igiennem dens Snude, og hænges den bag i Baaden, indtil der faaes saa mange, at man maae roe dem til Lands, for at tage Leveren af dem og skære Fiske til. Man er just ikke længere fra Landet, end at man i en Hast kan komme til Stedet igien, i Fald dens Tid er til at bide paa ostere, da Krabben imidlertid bliver staaende.

Det jeg har tilførn meldt om, at Haa-Kiærringen er en af Kobbens Fiender, er beviistligt. Da mine Folk sadde engang paa dette Fiskerie, fik de en temmelig stor Fisk, som havde en ganske ferst halv Kobbe i sin Mave, som endda var saa frisk, at Blodet randt af den. Stuttelig der har været to om den, og hver har taget sin Deel, og havde Veiret tilladt dem at sidde længere, tørde vel den anden have bleven fanget med. Sielden er dens Mave tom for Speck, enten af Hval, Kobbe eller Nise, ellers har den mange andre Ting i sig, saasom Hunde, Katte og andet, der kan være nedsynket paa Bunden, som den tager til sig; thi den er vel ikke kræsen af Naturen, men tager for sig hvad den finder. Nu i afsigte Foraar fik mine Folk en, der havde

Riod

Riød i sin Mave af et Menneſkes Legeme. Men kommer Wagnen over den, da lærer den den gamle Rierring ſaa at dansſe, at hun maae betale Lauget med ſin lange, tykke og fede Lever, ſom Reiſende ofte finde ſtødende paa Soen i Stykkeviis. Og ved det den overſarer det ganſke Hav, er og dette Slags Fiſkerie blevet bedervet og formindſket.

Nytten

Man har af Haa-Rierringen, er fornemmelig dens Lever, hvilken, naar den er ſeet, giver af 1½ Tonde Lever 1 Tonde Tran, ſom regnes blant blank Tran, er og bedre end den der koges af Torſke og Seilever. I forrige Tider har de Bergeniſke Riømand givet 1 Aldr. mere for dette Slags Tran end for den almindelig brune Tran, men nu ikke over 3 Mark, ja muelig ikke over 1 Mark 8 Skilling. Denne Lever maae og ſtaaе at raadne, om den ellers ſkal give ſin rette Tjenſte ſea ſig ved Kogningen.

Haa-Rierringens Riød eller Fiſk er ſneehvid under Qvæſjen, det er Skindet, ſom er næſten en Finger tykt paa de Stor, er en iſprengt Blanding af rodt Riød, der gaaer ligesom flammeviis dens ganſke Krop ned efter. Den bruges ikke til Spife for Folk, ſkiont jeg veed ikke af hvad Aarsag; thi der er ſnart ingen Fiſk, der ſeer bedre ud i Riødet eller Fiſken end den, naar Riødet undtages, hvilket lettelig kunde ſtæres bort, ellers er den i Smag ſød og ſuræn, og hvorfor ſulde den ei ligesaa vel være ſpiſelig ferſk ſom tor? da den med Begierlighed tiobes af Trondhiems Borgere, naar den er gjort til Røſling og torret, ſom er den

Anden Nytte, man kan have af den.

Naar den er saa stor, at der kan skeres Røtling af den, da skæres det gemrentlig paa tværs fra Nyggen til Bugen i tynde og lange Strimler og hænges op paa Røer at tørres. Den ser ligesaa nydelig ud næsten som Røtling af Qveite eller den store Hellefunder.

Men den har just ikke sin rette Smag for den er bleven Naar gammel, og jo ældre den bliver, jo bedre den er, mueligen man da ei skulde gjøre Forskiel paa Qveiterrøtling og den.

Naar man vilde gjøre sig den rette Umage for og med den, blev den og vel bedre, som maatte skee, saasnart man først havde tilskaaet den, at man da lagde den i et Kar med først Vand, en Dozn over, og tappet Bandet af engang og fylt det paa ny, da blev den stærkeste og fedeste Transmag afstrøket, og derpaa hængt den op for at tørres, vilde den nok blive meget bedre af Smag. Men da Borgerne for den ei give nogen Priis, at man kunde have Arbeidet eller Umagen betalt, lader man det ei være sig meget angelegent. Nogle give 4 Mark Danske, andre kun 3 Mark for Bogen, skiont de got Folk har god Fordeel derpaa, saavel som paa andre af Landets Vare og Produkter, hvilket de have for en god Priis, helst ved Maal og Vægt.

Det verste Arbeide er med at slaae den hvasse og tykke Hund af, førend man kan rive Giften til Røtling.

Endelig er den

Tredie Nytte

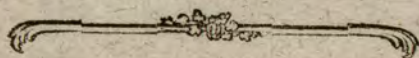
man gjør af det overblevne, som man bruger til Creaturene til den saa kaldede Lobing. Deraf tages da, ligesom man har Creature til, skiont den Stags Gif ei altid kan have, dog maae den ei gives meget sterk; thi da kunde Creaturene doe deraf, men dens Soe eller Saad maae vel udblandes med reent Vand, og give dem det at drikke, eller slaae det varmt

varmt paa Buetang, som er det brede Tang, der er fuldt af smaae Blærer, eller og paa Buetarre, Buetang eller Tarre, saa kaldes det Slags som Creaturene æde, og ofte ved Soekanten bliver meest fremfødt af hvor Hoet er lidt, eller og dette Soe slaaes paa Avner eller andet Foder, som gives Creaturene. Fisken i sig selv er ei saa sterk for dem at æde, naar den er kogt Fedmen af, hvorfor de gierne æde den, heist Gederne og Sviin.

Ellers naar Creaturene om Baaren ere saa mavre, som man kalder det, at de ligge paa Roisa, det er, at de ei kan reise sig selv paa Baasen, som ofte skeer, og de da kan faae af denne Haa-Kierring Lobing, blive de friske, og faae god Kraft i Benene, at de baade blive reisesore og sterke. Reisesore, det er, at de kan selv reise sig op igien, naar de have ligget. Altsaa bliver der da udi Haa-Kierringens Kiød eller Fisk en god Kraft til Creaturens Bedrøvelse, bedre end i Konnetræets Bark og dens kogte Lou, som og er meget god i flige Omstændigheder, især naar de have været vant dertil, i det mindste fra Juleider om Vinteren.

Der var at ønske, at Gud i Naade ville afvende og forhindre fra disse Havkanter den fordærlige Wagn, der ødelegger og forjager al nyttig og for Landets Indbyggere profitabel Fisk. Isteden for den tilforn allene har været en vældig Tager til Hvalen, som ofte har maattet sætte sit Liv til for den, saa er den nu bleven en sæl Fiende for Nveiten.

Haa-Kierringen og Robben, hvilken sidste, naar den merker, at Wagnen er i Farvandet og kommer, hvor den har sit Hvilested, flygter hellere paa Land og lader sig skyde af Menneskene, end komme i dens glubste Tænder.



Forklaring over Raaberet.

- Fig. I. Leggen, naar det er de største Angler, er næsten $\frac{1}{2}$ Alen lang, hvorefter Krogen maaske være proportioneret, den øverste Ende gaar ud som en Vinkel, og ved den flade Ende, som atter bøies, er et Hul, hvor igjennem Lanken har sin Begyndelse med et Dolte Hoved, at den kan gaar rundt om.
- Fig. II. Lanken, som er en god Favn lang fra Angelen, med det første omdreiede Led i Angelen Hoved, det andet Led midt i Lanken, og det tredje Led er i Enden, hvor Sotneboiken sættes i Lanken. Sotneboik n er et Løvd af lige Tykkelse med Dybsagnen, som i det mindste maaske være enkelt Hagelene, men Sotneboiken maaske lægges dobbelt, og heftes tilfammen med at snøre dem tilfammen med stærk Høstingtraad, at naar den er færdig er den flad. Dens ene Ende sættes i Lanken, tilfame med Jernstinen, den anden Ende sættes i Dybsagnen. Denne Sotneboik maaske i det mindste være 5 Favne lang.
- Fig. III. Agnet maaske være hele Angelen fyldt med lange Strimler i Begyndelsen med bare Spæk af Kobbe, eller Nisepæk. Det bedste Saas er usodre Kobbeunger. Ellers bruger man og Hovedet af Kobben heelt; Anet bruges vel ferskt, men er bedre, naar det har ligget en Tid og droget Stank til sig.
- Fig. IV. Sotneboiken 5 Favne lang. Snaringen maaske være meget tæt.
- Fig. V. Krabben, i hvis øverste Leg indlægges gamle forraadnede og ilde lugtende Ting, af Kobbetarme og andet, som man dertil kan faae, der har Fedine i sig, hvoraf Haas-Kierringen trækker Luft paa nogle Mile, og søger efter Luften; Løvdet, som er i Vidien, holdes op paa Søen ved et Dubbel, at man kan siden drage Krabben op.
- Fig. VI. Ledet, som maaske være heelt i hverandre, og sveisede saavel i Leggene, som Ringene temmelig tykke.
- Fig. VII. Det Led, som er i Midten paa Lanken.
- Fig. VIII. Røllen, man slaar med, vil være noget stor.

